LO CUARTO DE LAS PATATAS

ESCENAS DE LA VIDA DE SOLDAT

(A mon amich de la infantesa en Pere M. Palou de Febrer.)

QUAN lo dia 25 de Mars de 188... vaig despedirme per última vegada de ma afligida y estimada mare per anar á *servir al Rey*, poch pensava jo los molts disgustos y pesars que tindría que passar á la milicia. Ella prou m' ho deya:—Mira, Pepet, si algun dia 't pegan no tornis resposta perque allí no 's paran en mirar si tens culpa ó rahó. Ay fill meu! Y si estás malalt, escriu, escriu desseguida, y sobre tot digas cada dia las tres Ave-Marías á la Verge Santíssima de la Guía, perque t' ajudi, y al Sant Angel de la Guarda perque 't guihi y 't guardi. Ho sents, fill meu? Prométme que ho farás; jo ja t' encomanaré á Sant Joseph; ves á confessar alguna vegada y escríume, sents?...—Y la bona dona, pobreta! Deu la tingui al cel, plorava com una Magdalena, mentres que ab sos brassos enrotllava lo meu coll y omplía ma cara de petons fets ab tota l' ilusió d' una mare que li roban un fill. Y ab tals demostracions aumentava la deu de llágrimas que de mos ulls surtía. Y trastornats y frenéticns nos abrassavam sanglotant y barbotejant paraulas de las quals sols se comprenía *fill meu! Divina Pastora amparéulo*,

y altras de *adeusiau, adeusiau.* Aixó hauría durat molt si á una senya de l' oncle manco no 'm desprench d' aquells brassos, no fujo escalas avall, y corrents no me 'n vaig cap á la estació del carril per esser á temps á agafar lo tren que surtía de Vich á las 7 del matí.

Tot baixant la Rambla, contenintme las llágrimas y tirantme la visera de la gorra endevant perque ningú vegés que havía plorat, pensava que la pobra mare que m' havía despedit d' aquell modo, ab tant sentiment, al veure que anava á ser soldat, era tal volta perque creya ella que no 'ns veuríam més. Y tenía rahó, puig segons vaig saber l' endemá á Barcelona, quan se va adonar de que havía romput aquell cercle de sos brassos per marxar, obehint aquella senya del oncle manco, tingué un fort treball del que n' arribá molt mala, tant que al vespre surtí de la Iglesia del Carme Nostramo. Y mentrès al só de la campaneta surtían per botigas, finestras y balcons los vehins, se preguntavan:—A qui combregan?—No ho sé, lo manco de cal Ros porta 'l dol. La mare si be no morí d' aquella poch tardá Deu á emportársela.

Y veus aquí que l' endemá á la Diputació de Barcelona me regoneixen, y 'l dia 4 d' Abril marxo cap á Burgos á incorporarme al batalló de... Quan vaig ser allá ja vaig veure que la mare tenía més rahó de lo que jo 'm creya; perque vejent que 'm feyan deixar lo vestit de paysá y comensavan de disfressarme de soldat, posantme unas calsas y una guerrera que n' hi cabían dos com jo, y unas sabatas... ¡Pero quínas sabatas! De una hora lluny se veya que no eran per mí y que caminava enravenat y représ, es dir un verdader quinto. Allavors si que vaig pensar ab la mare, que si la pobra 'm veu d' aquella manera, estich cert que 's mor d' esglay y de sentiment. Després d' haverme vestit comensan de darme cosas y de ferme parlar en castellá. Y un oficial que hi havía en l' *almacén* va dir á un soldat vell: *Pérez: entrégale á ese quinto las prendas que le faltan.* Y jo que 'm pensava que ab un joch de respalls, un plat y una cullera ja ho tenía tot, vaig equivocarme de mitj á mitj al veure que aquell tal Pérez comensava de entregarme á més de lo que ja tenía, cinturon, camisas, mitjons, espardenyas, tirillas, botella, morral, tovallolas, etc., etc.; es dir una infinitat de cosas, que mentres las anava ficant al morral pensava entre mi: *Pepet, ja pots vigi-*

lar que aqui no la deuhen fer si no poden. Y mireu si pensava bé que apesar de haverho empaquetat tot de la millor manera que vaig saber, á la nit ja van robarme 'ls reśpalls, dos parells de mitjons y 'ls cordons de las sabatas. Qué parat vaig quedar jo l' endemá quan vaig véurer que 'l morral que apareixía intacte á mos ulls, s' havía alleugerit d' aquell modo! Desde aquell dia endevant ja 'm vaig espavilar depressa, y 'ls trastos que van quedarme per lo menos los *revistava* deu ó dotze vegadas cada dia. Me llevava? inspecció general de tot lo de que m' havía dotat lo rey. Anava á la instrucció? donchs cinch minuts avans inspecció al paquet y lligada general al mateix, que quan lo deixava semblava un bulto per enviar pel correu. Aixís ho vaig anar fent fins á ser soldat vell.

A mida que vaig anarme aclimatant á la vida militar, vaig anarho prenent de molt distinta manera, fent lo pensament de molts pares de familia que diuhen que mentres hi haja salut y feyna ja están contents. Perque, vaja, la veritat, no vol dir res que á un soldat li robin ó li passin alguna *reprimienda* fentli fer un parell de *imaginarias* ó be arrestantlo ó que 'l *primero* li descontí algún céntim de las *sobras* ab l' escusa de que á la companyía hi faltan algunas *sábanas* y tenen que pagarlas los soldats. Si teniu salut tot aixó es res; si 's te salut tot passa. Pero si teniu la desgracia de caure malalts al servey del rey, es dir, mentres sou soldats, alló si qu' es trist y es capás de trastornar á tots los quins com jo no hajan surtit may de casa. Perque vaja, quan veyam que 'l metje venía á la companyía per visitar algun malalt dels qu' estavan rebaixats y deya que tenían de passar al Hospital, alló 'ns entristía é impressionava molt. Y recordántnos de que tots eram germans, oferíam al pobret tot lo que teníam. Encara 'm recordo com si fos avuy de quan hi van portar á en García, que 'm digué: —*Cabo Soler, no volveré más.*—Y 'l pobret ho endevinava, puig al cap de pochs dias se corregué per la companyía de que 'l tal García era al *cuarto de las patatas*, que era aquesta la manera vulgar entre nosaltres de comunicar la mort d' algun company al Hospital. També ho deyan aixís tots los batallons de la guarnició de Burgos, perque tan bon punt acabava de finar un soldat, dos infermés lo portaven nú y crú, sobre una camilla, al cuarto de *utopsias*, anomenat per nosaltres lo *cuarto de las patatas*, en qual lloch, després d' ha-

verlo obert y fet de son cos una carnicería, ab la escusa de saber los metjes de qué havía mort l' infelís, lo deixavan sobre una llosa ó taula perque 'l cusissin. Y aquell ab l' ajuda d' una agulla saquera y un tros de cordill (que á la segona vegada que penetrava en las carns del mort, no se sabía si era blanch ó vermell, encara que tirava més á aquest color), deixava aquell cos com si fos un *Ecce homo.*

Allavors si que pensava ab la mare. Si la pobreta veu alló, encara que 'l cadáver aquell no hagués sigut lo del seu fill, s' hauría trastornat de mala manera. Y això feya que sempre que presidía la traslació del cadáver d' un company d' armas al fatal *cuarto de las patatas*, reflexionava tant y tant aquella escena, que al anármen al llit, ab quína devoció li resava á la Verge de la Guia las tres Ave-Marías que tant m' havía encarregat la mare, perque 'm guardés d' estar malalt, per lo menos mentres fós al *servey del Rey!*

* * *

Al cap de deu mesos de figurar en la milicia, varen destinar la companyía de qué jo formava part á un poble distant de Burgos unas dotze horas. Als pochs dias de serhi va entrar al hospital d' aquella *Villa* un soldat catalá del mateix batalló y de la companyía esmentada. Aqueix infelís estava destinat á la Parca inhumana que no respecta á ningú.

Com en aquell hospital no hi havía guardia, entravam y surtíam d' ell sempre y quan nos plavía. Això feya que desde 'l dia en que ingressá per malalt en aquell benéfich lloch, en Font se vejés visitat de tots nosaltres. Si 'n tenía de visitas lo pobret! Qui li portava tabaco, qui li ofería diners, qui escribía al seu poble, á Manlleu, d' ahont era fill en Font, participant á la seva familia que anava perdent de dia en dia, á causa d' un fástich, lo mateix que una candela cap per avall. Entre las visitas que tenía cada dia 'l pobre malalt, tinch de fer menció de las que li feya en Tarrés, qui hi passava totas las horas de passeig, confortantlo y animantlo, dihentli que alló no sería res. Y tot fentli la cara alegre, en lo seu interior ja se 'l veya al fatal *cuarto de las patatas.*

Y ¡o y tots los catalans de la companyía quan l' anavam á veure li deyam que procurés menjar alguna cosa de las que li portavam per alimentarse, perque aixís se guariría. Pero ¡cá! no podía fer passar res, ni caldo, ni llet, ni carn. Ja ho deya tot apartant la vista de tots los aliments que li portavam:—*No puch, no puch fer passar res; tot me fa fástich.*

Un dia en Tarrés me va comissionar perque fes alguna reflexió al infelís company d' armas, perque sense que li digués, comprengués que era necessari alimentarse, puig del contrari l' enterraríam. En Font ho comprengué tan bé que tot plorant me va dir:—*Ja ho veig, pero no puch ferhi més; aqui m' enterrareu, no tornaré més á casa, ni veuré més la mare.*—Y 'l pobret al dirme aixó se tapá ab lo llensol perque jo no li vejés las llágrimas que li rodavan cara avall.

L' endemá probá de vestirse, pero al saltar del llit tingué una basca que li durá llarga estona. Las duas donas que cuydavan los malalts, després de haverlo retornat, l' assentaren en un cadira prop d' una finestra perque 'l sol lo toqués. Aixís solet se quedá en Font tot pensant... qué sé jo que pensava. Pero es segur que si algun pensament tenía era dedicat á sa infortunada mare y á casa seva.

Al anarlo á veure á la tarde com ho tenía de costúm, ja vaig trobarhi lo seu amich de la infantesa y de desgracia, en Tarrés, que tot dihentli alguna cosa per distréurel li estava llegint una carta que 'ls seus pares li havían enviat, en la qual al mateix temps que li pregavan que 'ls dongués noticia del curs de sa malaltía, li enviavan set pessetas per procurarse lo que li fos més convenient. En Font me demaná que li llegís, puig alguna cosa no la entenía prou bé.

Y jo, tant impresionat com los dos soldats, pensant que si la pobra de sa mare 'l veya 's moriría de pena, vaig llegir la carta que deya aixís:

Al Señor Don Pedro Font.

Manlleu, 3 de Maio de 187...

Mui amado ijo. Esta carta es por decirte que en Ramonet de cal Tarrés nos ha enviado á desir que fa muchos dias que no comes ninguna cosa y que estas amfermo al Ospital. Es-

pero que me dirás que tienes pues ya puedes afigurarte que estamos mui tristes. Tambien te digo que dentro en la carta ancuentraras una llibransa de 7 pesetas per que te compres lo que te aga mas falta. Dice tu madre que mires de aliviar te y ponerte bueno que nosotros ya te encomanemos á la Madre de Dios para que te aiude. Di gas al Ramonet de cal Tarrés que le estimamos mucho que nos diquera que estabas en el ospital enfermo.

Recados de tus con pañeros que dicen que ya te escribirán y de tu padre y madre que te quieren de corazon y te aman y desean verte y abrasarte

Francisco Font.

Esperamos que te pongas bueno

Adios

P. D. Cuando escribas pon si has recibido las 7 pesetas.

Adios, adios.

¡Pobre xicot! Y cóm plorava! Fins en Tarrés vaig veurer que s' aixugava alguna llágrima perque veya lo sentiment d' en Font y coneixía que la malaltía anava aniquilant aquella existencia. Jo procurava fer lo cor fort; pero al mirarme al pobre malalt, assentat en aquella cadira, ab los ulls enfonzats fins á mitj cap, per quals amoratadas concavitats s' empenyían las llágrimas per surtir, anant á caure sobre la *guerrera* y pantalons, ab lo nas afilat, las orellas sobressurtintli dels cabells que semblava talment que 's volguessin desprendrer d' aquell cap á que estavan agafadas, sa cara sens color é igualment los llabis, lo seu cos depositat dintre d' aquella *guerrera*, que tenía roba per tres soldats del *calibre* d' en Font... tot aquest conjunt, que presentava á la vista de tots los que l' anavam á veurer, una silueta escuálida y ossosa... me trastornava y me entristía de tal manera, que pensava més que may ab la meva mare.

*
* *

Passaren 11 dias des que 'n Font rebé la carta de son pare. Era 'l 31 de Mars. Com de costúm vaig anar á la tarde al hospital, per fer la diaria visita á aquell company d' armas. Al

entrar á la sala ahont estava, vaig notar, sense cap estranyesa, molt silenci als vols del llit á pesar de haverhi al seu entorn uns disset ó més soldats, catalans en sa majoría. Com jo llavors ja era cabo primer, me feren lloch, y al anar á preguntar lo que passava, en Tarrés me deixá mut y parat dihentme sanglotant: *mira com se va acabant; pobret, no n' hi ha per molt.* Y en efecte, posat de boca enlayre, ab los ulls envidriats fixos al sostre, desbrigat, ab los brassos sobre 'l llit y entre mitj d' ells un petit Sant Crist de paret, lo ventre marcant á compás son fatigós respirar ajudat ab la fressa de ronquera que 's sentía, se comprenía plenament que aquell desgraciat anava passant sa agonía. Y lo més dolorós, sense ningú de la familia com se comprén, ni un capellá que l' ajudés á ben morir. Nosaltres, los companys de desgracia, eram los únichs que esferahits y aterrats, mirantnos los uns als altres á cada moviment seu, contemplavam ab sentiment y retenintnos las llágrimas lo desenllás d' aquella trista escena. ¡Quína diferencia si hagués mort á casa seva, si sa mare ho hagués vist!

Llarga sigué l' agonía, puig feya duas horas que li durava. Al poch rato de serhi jo, en Font semblá que volía estirarse més de lo que ja ho era, puig fent una contracció de cos acompanyada de dos ó tres badalls, sa animeta deixá aquesta vall de llágrimas en lo precís moment en que 'l sol enfilat dalt las espatllas d' una montanya vehina, semblava portar pressa per anarsen á la posta y no veurer més miserias ni dolors.

En Tarrés plorava y jo y 'ls demés allí presents poch se 'n faltava si no ho feyam. Fins en Ponsada, que passava per *matón*, no sabía traurer la vista d' aquell cos. Mentres l' amich aquell que tant se desvetllá per aquell á qui en vida tant estimava y que ara contemplava mort y fret, li resá, tot sanglotant, un *pare-nostre* que tots contestaren ab lo ros á la má, jo, fent esforsos de valor, tancava 'ls ulls y la boca al pobre mort que tal com estava en l' agonía va quedarse al deixar d' existir. De sopte, sentirem que al cuartel tocavan escuadra, puig eran tres cuarts de sis. Aixó feu que ab gran estrépit y corrents saltessim l' escala del hospital, deixant ben prompte abandonat per forsa aquell cadáver, y que entressim al cuartel, que era al cap del carrer, per anar á passar llistas y á menjar lo ranxo.

Com un llamp corregué per las companyías la noticia de que en Font era al *cuarto de las patatas*. Dels soldats passá als cabos y d' ells als sargentos y aixís aná pujant fins al capitá qui ho sapigué més aviat per nosaltres que no per lo *parte* del hospital. Tothom ho va sentir y fins en Pons que sempre que tocavan á ranxo deyan burlantsen *á formar per menjá 'l dolsissim llegúm*, aquell dia també suprimí la broma associantse aixís al sentiment que á tots nos produhí la mort d' un company. Fins á toch d' escuadra del vespre no 's vejé aquell dia en lo cuartel més que grupos de soldats comentant un fet tan trist y preguntant lo trastornat Tarrés com ho podría fer per notificarho á casa del mort per no donarlos la noticia *tota plegada* com deya ell.

* * *

L' endemá ja no 's parlava de res més en lo poble de X... sino de que havía mort un soldat. No cal dir que en lo cuartel no se 'n parlava menos. A l' hora de revista, l' alféres nos digué que á las 5 de la tarde tindría lloch l' enterro y que á més d' anarhi los sis soldats junt ab un cabo com prevé l' ordenansa, nos convidava á tots los demés que estavam franchs de servey.

A la tarde vaig anar al hospital ahont vaig veure lo cadáver del infelís soldat. Ni may que l' hagués volgut veurer ni que tal pensament haguês tingut. La impresió que vaig rebre al veurer aquell inmóvil ser, fou d' esglay, d' espant y de terror.

No n' hi havía per menos. A la sala ahont va morir y á má esquerra s' hi veyan duas portas; l' una donava entrada á la sala de las donas y l' altra donava pas al fatal *cuarto de las patatas* (qual cuarto no sé si era lo lloch acostumat ahont se posavan los cadávers, pero sí que desde aquell dia va ser batejat ab tal nom.) Donchs allí dintre van portar, en haventlo vestit, y arrossegantlo, las duas donas que cuydavan del Hospital, lo cadáver d' aquell infelís. No dich pas cap mentida, aixís li van portar. Allí van deixar al pobre, y allí 'l vaig veurer, sobre 'ls rajols, escamarlat, ab los brassos estesos.

Y, per ferlo més horrible, los pantalons, á causa del *roce* ab los rajols al arrossegarlo, s' havían tirat tant camas amunt que se li veyan aqueixas primas y secas com dos bastons, lo ventre inflat d' una manera terrible y que al revés d' avans no li cabía á la *guerrera*, puig semblava que 'ls botons de la mateixa anessin á desclavarse. Sos peus, sense mitxons, encaixats dintre las sabatas de munició, descordadas y brutas. Sos ulls, aquells ulls quals parpellas havía jo clos lo dia avans, estavan oberts, fixos en mí. Si de la dreta me 'n anava á la esquerra allí 'm semblava que 'm seguían. Això bastá perque donant l' última mirada á aquell ser abandonat, fugís dret al cuartel, espantat y tremolant de por, perque, no ho nego, por me va fer. Durant uns quants dias no vaig veure altra cosa que aquell cuarto, aquells ulls, aquell mort.

Arribá per fí l' hora d' anar al enterro y altra vegada acompanyat d' en Tarrés vaig anar al Hospital. Prompte vaig notar que s' havían aplegat allí tots los soldats de las duas companyías, franchs de servey. Dintre l' entrada hi vaig veurer dos tamburets damunt dels quals hi havía la caixa que contenía 'ls restos d' en Font. qual caixa tenía la tapa subjectada per una corretja. Lo fuster encarregat de sa construcció havía escatimat tant la fusta, en particular la dels costats, que las puntas de las sabatas del cadáver deixavan veurer be que l' havían feta massa baixa, puig la tapa guardava desde 'l cap d' avall fins al lloch de la corretja un nivell molt desigual.

Al poch rato arribá un capellá qui trayentse de la butxaca una estola se la posá al coll. Després d' haver resat una curta oració, cuatre soldats carregaren sobre sas espatllas aquella mesquina y lleugera caixa, emprenguent tots plegats la marxa dret al Cementiri, presidint lo dol lo comandant y demés oficials, seguint després los 6 soldats y cabo que marca l' ordenansa y tots los demés individuos que estavam franchs de servey.

Allí al Cementiri se 'ns esperava á tots una altra ceremonia ben trista. Després d' haverse descarregat los portants d' aquella fúnebre cárrega prop d' un sot llarch y estret y mentres lo capellá resava altra oració, dos homes bruts, estripats y arremangats de brassos, passaren per sota la caixa duas cordas. Al acabar aquéll l' última pregaria, tragueren la corretja y la cuberta que 'l tapava y mostraren á nostra vista aquell cadá-

ver. Poch á poch lo baixaren al clot, y com si aquell inmóvil ser no hagués sufert prou, lo deixaren aixís destapat curts moments, los precisos per portar d' un recó del Cementiri un cabás plé de cals picada que un d' aquells homes ó enterradors escampá per sobre 'l mort. Aquella cara esgroguehida semblá que protestés de que l' últim bes li estampés la cals y no sa mare. Acte seguit los enterradors deixaren caurer lo tap de la caixa sobre 'l cadáver. En aquell moment lo comandant cullí un tros de terra y besantla la tirá dintre la fossa. Lo mateix feren lo capellá y tots los demés allí presents, mentres que 'ls enterradors comensaren d' omplir aquell sot. ¡Pobre minyó!

¡Quína impresió 'm produhí la fressa de la terra al caurer damunt d' aquella caixa! ¡Ab quin silenci y respecte jo y tots mos companys comtemplavam esferahits é imposats, fins contenintnos l' alé, aquella trista feyna, sols seguint ab la vista lo curt trajecte que feya la terra desde 'l llindá de la tomba fins caurer ab tétrich remor sobre la caixa. Plé estava 'l sot y encara 'm semblava sentir la remor.

¡Ay si la pobra de sa mare hagués presenciat aquella fúnebre ceremonia com hauría plorat y malehit las lleys que li havían robat lo fill! ¡Quí li hagués hagut de dir quan lo bressava en sa falda que sería tan desgraciat, morint en la flor de sa joventut y abandonat de tothom de la familia.

Tots surtirem d' aquell lloch sagrat completament trastornats y deixant allí depositat lo cadávre sens que una creu, ni una corona, ni la més petita mostra indiqués que allí hi reposava un catalá. Y si be 's conegué uns quants dias l' espay de la fossa, la pluja primer y l' herba després ja 's cuydaren d' anar amagant aquella petita mostra, que als pochs dias quedava enterament borrada.

Si alguna vegada anéu al poble de X... y passéu per devant del Cementiri que 'l trobaréu á má esquerra de la carretera de Burgos, entréuhi, y á má dreta, á uns setze pams de la paret frontera y á cuatre ó cinch de la del costat, fixéuhi 'ls ulls y reséu un pare nostre. Allí n' hi ha un d' enterrat de casa nostra; un catalá; en Font ¡Deu lo tingui al Cel!

ANTÓN DE P. BADIA HERM.

Vich, Maig de 1894.

LA VACA CEGA

Topant de cap en una y altra soca,
avansant d' esma pel camí de l' aygua
se 'n vé la vaca tota sola. Es cega.
D' un cop de roch llansat ab poca trassa,
lo baylet va desferli un ull, y en l' altre
se li ha posat un tel: la vaca es cega.
Ve á abeurarse á la font com ans solía,
mes no ab lo ferm posat d' altras vegadas,
ni ab sas companyas, no: ve tota sola.
Sas germanas, pels cingles, per las comas,
pel silenci dels prats y en la ribera,
fan sonar l' esquellot mentres pasturan
l' herba fresca á l' atzar. Ella cauría.
Topa de morro en l' esmolada pica
y recula afrontada; peró torna
y abaixa 'l cap á l' aygua y beu calmosa.
Beu poch sens gayre set. Després aixeca
al cel, enòrme, l' embanyada testa
ab un gran gesto trágich; parpelleja
damunt las mortas ninas, y s' entorna
orfe de llum sota del sol que crema,
vacilant pels camins inoblidables,
brandant lánguidament la llarga cua.

J. MARAGALL

LA PUBILLA CATALANA

Á LA GENTIL CARME PICÓ Y SERRA

Só catalana de cor,
y 'm plau bé ser catalana:
abans me gele la mort
que renegar de la Pátria!
Si ab gloria lliure visqués,
la voldría ab tota l' ánima;
com no hauré d' aymarla avuy
que viu, pobra Pátria! esclava?
Só catalana de cor,
y 'm plau bé ser catalana!

Deu una parla 'ns dongué
que va ensenyarme la mare
entre besos y cansons,
jochs de nin y plors y riallas...
D' allavors, los rossinyols
m' apar que en ma llengua cantan,
y la mar y 'l xaragall,
lo vent com l' oreig m' hi parlan.
Só catalana de cor,
y 'm plau bé ser catalana!

En eixa llengua vaig dir
per primera volta: pare...
y essent nit, quan al llitet
ab la mare agenollantme,
pregavam al bon Jesús
y á la Verge Immaculada,
era catalá aquell prech
que 'l Deu de cels escoltava!
Só catalana de cor,
y 'm plau bé ser catalana!

La llengua dels avis meus
per mí será sempre aymada;
d' un poble digne eix parlar
será sempre 'l de ma casa.
Nomenéu pas catalans
als qui rebutjan llur parla:
ells catalans no ho son, no;
son renegats de la Pátria!
Só catalana de cor,
y 'm plau bé ser catalana!

La llengua 't vol arrencar,
Catalunya, ta germana...
Li ha dit lo cel, ó l' infern,
que es més honrada sa rassa?
Lo consell de Satanás
l' haurá prés la molt *hidalga!*
Castella, finginte amor,
la llibertat t' ha robada!
Só catalana de cor,
y 'm plau bé ser catalana!

Te cridá, brassos oberts;
noble y lleal t' hi llensares.
Quan l' abrassada 't dongué,
l' infern esclatá una rialla!
—Viurém germanas tot temps;
senyora com l' una, es l' altra.—

Y com Judas lo traydor,
te feu un bes á la galta.
Só catalana de cor,
y 'm plau bé ser catalana!

D' alashoras, ha furtat
las tevas costúms, ta parla,
las que 't feren forta y gran
institucions y lleys sabias!
D' allavors, ha dissipat
tos cabals y tos reyalmes;
ha tornada de llautó
corona d' or que li dares!
Só catalana de cor,
y 'm plau bé ser catalana!

. . . . . .

Preguém, germanas, al cel
per la Pátria Catalana.
Després de Deu, sobre tot
lo del mon, hem d' estimarla!
Dels avis la llengua honréu;
de llurs costums siau guardas;
y si á un fill donéu la sanch,
digáuli qu' es per la Pátria!
Só catalana de cor,
y 'm plau bé ser catalana!

PERE MUNTANYOLA.

ALBADA

Aqueixa matinada al trench del dia
tot solet me 'n só anat á la pradera;
més d' una flor son cálzer bell obría,
pels rochs joguinejava la riera.

Assegut en l' herbey vert y fresquívol,
encara tot mullat de la rosada,
he vist al lluny ab ayre pagesívol
al pastor al davant de sa ramada.

Pels márgens los anyells tendres corrían,
darrera, més calmosas, las ovellas;
enllá renills de poltros se sentían
en mitx del balandreig de las esquellas.

La gent de la masía 's desvetllava,
lo jornaler marxava á la quintana,
y á Missa ab forta veu als fiels cridava
en l' hermita vehina la campana.

S' escorría en la molsa la fonteta,
cantavan los aucells al naixent dia
saludantlo jolius ab sa veuheta,
en tant que allá al orient lo sol sortía.

JOAN ALIBERCH Y TORT.

Maig de 1894.

PER QUE NO CONFESSAN LAS DONAS

ó

LA ABADESSA TECLA

(Llegenda catalana.)

Hi havía fa molts segles en lo centre del imperi d' Alemanya un grandiós monastir de Benedictinas, situat en una altura rodejat de murallas ab sos marlets, voltat de fossos y guardat per homes d' armas, portant en sas sobrevestas las armas de l' abadessa, que eran las del Imperi. Alló era més que un convent, un castell, veyentse en la entrada los pilans de la forca, puig l' abadessa tenía 'l dret de alta y baixa justicia.

Totas las monjas que estavan tancadas en l' esmentat monastir, eran nobles damas, y moltas primpcesas imperials y reals, essent lo monastir de Santa Radegunda, lo més célebre tal volta de Europa.

En l' esmentat monastir exercía son mando la noble primpcesa imperial d' Alemanya, l' abadessa Tecla; la dona més célebre per sa hermosura, sa virtut y sa sabiduría, que 's conegué en tot lo Sacro Imperi.

En aquells segles de barbarie, en los quals molts homens y fins primpceps no sabían llegir, cuidantse bon tros més de

las armas que de las lletras, la primpcesa Tecla demaná á son pare, l' emperador, li fes venir mestres que l' ensenyessen de tot. Y tan sacerdots, com juheus, y fins moros foren cridats al palau imperial pera ensenyar á la dita primpcesa.

La noble dama, sortí tan ó més sabia que 'ls mestres; aixís es, que aprengué dels sacerdots totas las ciencias religiosas, fins la teología moral, y tot quant pot saber un home en aqueix punt.

Dels juheus aprengué las llengas antigas, la historia, la medicina y l' astrología.

Dels moros sos secrets en agricultura y en industria, y fins los deliris del Alcoran. Ni sa fé ni sa virtut en mitj de tanta ciencia sufriren cap naufragi.

La famá portá per tot arréu l' hermosura, la virtut y la sabiduría de la primpcesa Tecla d' Alemanya, y no quedá cap prímpcep soberá que no la demanés per muller. Pero succehí lo que devía prevéures, y es que una dona tan instruida en los temps en los quals los més dels homes feyan la firma ab una creu, los trobá á tots tontos é ignorants. No n' hi plagué cap, no 'n trobá cap á la seva altura, creyent que sols Deu sabía més que ella. Un dia digué rodonament á son pare que no volía casarse ab cap tonto y que sería esposa de Deu, qu' era l' inmensa sabiduría. L' emperador l' acompanyá á Santa Radegunda, ahont per esser monastir imperial fou proclamada abadessa, ab bácul, estola y anells, y consagrada per un delegat del Papa.

Instalada allí, tot lo mon acudía á consultar á l' abadessa Tecla: caballers, damas, prímpceps, primpcesas, homes de religió y ciencia. Vegent que alló la distreya de la vida religiosa, se negá á rebrer á ningú y tancada dins las parets de son monastir se consagrá tota á Deu y á la ciencia, que tan havía estudiat.

La virtut de l' abadessa l' hauría feta una santa; peró son saber la perjudicava, perque envanida ab ell, trobava á tothom ignorant, menos al Pare Bernat, son confessor y pare espiritual del Monastir.

Lo Pare Bernat era un d' aquells monjos que 'ns deixaren tants recorts de sa sabiduría, y de sa celda sortiren escrits é invents dels que encara se 'n val la edat moderna.

Un dia després de confessarse ab ell, la primpcesa li digué:

—¿Cóm es, Pare, que un sacerdot, per ignorant que sia, pot confessarme, y jo ab tota ma sabiesa, no puch confessarlo á n' ell?

—¿Podríau las donas guardar lo secret de la confessió? preguntá 'l Pare Bernat.

—Una dona tonta no, digué ab orgull l' abadessa.

—¿Tindría empenyo Vostra Altesa en confessar? preguntá 'l Pare Bernat.

—Si pogués obtindrer lo permís, me plauría molt.

—Atesas las cualitats de Vostra Altesa, contestá 'l Pare Bernat, probarém de obtenirho; pero 'm temo que no podrá guardar lo secret de la confessió.

—M' está ofenent Vostra Reverencia, digué la primpcesa. Soch jo per ventura com las demés?

Lo monjo saludá á l' abadessa, y sortí sens contestarli. Passá algun temps, y un dia lo Pare Bernat, avans de celebrar la missa, confessá á l' abadessa. Després li digué:—Está Vostra Altesa encara ab lo pensament de voler confessar?

—Es lo que més desitjaría.

—Donchs avuy pot ferho y li demano que 'm confessi á mí.

Y lo sacerdot s' agenollá en lo confessionari.

—Soch un home frágil, y á nit, sentintme débil, me vaig llevar á deshora y 'm vaig deixar vencer per la gana. He menjat pa ab mantega y no puch celebrar missa. Pero per no donar escándol y pera que las monjas no se 'n enterin, ne vull celebrar.

—De cap manera, digué l' abadessa. Quin sacrilegi! Aixó no pot ser.

—Donchs, primpcesa, no sé com ferho. S' aixecá y sortí del parlador.

Poch temps després, l' abadessa sentí las campanas del monastir que tocavan á missa.

Cridá á una monja.

—¿Quí toca á missa, Sor Bárbara? pregunta la primpcesa.

—Sor Cecilia, la campanera.

—¿Y quí li ha manat?

—Lo Pare Bernat, com cada dia.

—Si no pot ser! exclamá l' abadessa!

La campana se sentía repicar y 's vegé á la gent que pujavan cap al monastir per oir la missa.

—Que parin de tocar, cridá l' abadessa. Lo Pare Bernat no pot celebrar missa. Ha trencat lo dejuni, ha menjat pa ab mantega!

Alashoras se sentí una rialla: era lo Pare Bernat que aparegué darrera la reixa.

L' abadessa Tecla ho entengué tot, y per primera vegada abaixá son cap confosa, dihent:

—Vostra Reverencia acabava de donarme una llissó. No som las donas, per més ciencia que tinguém, apropósit pera guardar lo secret sagramental. Y reunint á tota la comunitat, confessá públicament lo que havía ocorregut.

Lo Pare Bernat també digué que son esmorsar ab pa y mantega havía sigut una faula, y que estava completament dejú. Per lo tant celebrá la missa.

Desde alashoras l' abadessa Tecla continuá cada dia més virtuosa y cada dia més humii, repetint sempre á las sevas monjas lo que Nostre Senyor digué á Santa Marta:

—Una cosa sola es necessaria: escoltar la paraula de Deu y practicarla.

FRANCISCO DE PAULA CAPELLA.

ES DIUMENJE A LA VILA

(EN MALLORQUÍ)

MADÒ FLÒ s' aixeca ben dematinet y s' en va á missa... No la coneixeu, á madò Flò? No fa ombra á sa tèrra, però, ja n' hi tenen d' enveja totes ses conegudes! Viuda, sensa mal-de-caps ni infants, no ha de pensá més qu' ab ella mateixa, boca què vòls, còr què desitjas...

Ja fá claró: un dia hermosíssim. A l' iglesia quedan sa missa primera y ses donetes qu' hey han d' aná surten de ses cases ab so mocadó bò, que sembla nou de trinca. Es carré majó dona gust á n' aquella hòra: carros d' un vent y de s' altre, carregats d' hortalisses y fruytes per vendre, ò duguent es pagesos de fòra-vila, tots endiumenjats y satisfets; es ferrés fèrran bisties demunt sa carrera, espargint una oló de pòta cremada que no 's pòt aguantá; primé dali ab ses tenayes, llavò ab so llambroix, després venga ab sa ferradura... El sén Jordió s' entrega ab dos garbayóns còm unes cases; ja es tornat véy, pero encara no li fan pò es joves. La gent, demunt es portals, el se mira ab uys d' enveja; está clá, aquell bò d' hòmo heu ha fét aposta, d' arribá sòl alt, perqu' el véssen ab aquell feix!

L' iglesia ja está plena y surt es capellá á dí sa missa. ¿No heu oit may sa missa primera d' un diumenge, á la vila? Ses pageses assegudes en tèrra, moltes ab sa panera devant, qualq' una que beca sensa mirament, ò pensa en lo qu' ha de dú per diná aquell día; ses beates ajonoyades, ab so mocadó negre demunt es cap, fan cara de desconhòrt y aire d' enuig; ets hòmos, clás, en tot cás qualque vey que frissa... Quant alsan Déu, sa claró boyrosa fá s' efecte d' un encens místich que va pujant, pujant... A una doneta, mig amagada derrera una vòlta, sa má li tremola quant se copetja es pit y ets uys li espiretjan...

A defòra, es mercat comènsa á animarsê y pòch á pòch s' umpl d' el tot; per ahont-se-vuya còvos y panés de verdures y fruytes de tota casta; arriba una pescada de llampugues ò de pampols y es saig s' en va á fernê crida per tot es poble á tòch de tambó. Es compradós se sempentetjan y concèrtan á crits.

—Y ahont s' es vist may? Cá, cá, aixó no pòt sê. Que trobau, madò Flò... Patates á sis...! Bòn fosca! A n' aquest prèu, m' en afluix. A quatre, encara, encara...

—Ascoltau, madòna, ¿qu' es vè lo que m' han contat? (Aquí un xep-á-xep que no 's pòt entendre.) Jesús, Jesús! Però á mí no m' ha enganat de res, perque ja feya temps que m' ho veya vení. No, y lo qu' es diu ella, el sab fé de lo milló á n' es desentês. Encara no ha plogut d' ensá que la vaig trobá y me posá un cap còm una òlla... Que á ella ningú la podría fé torná vermeya y que d' allò que vos vaig dí s' altre día, sabeu, d' allò..., qu' ella no n' havía dit res ni 'n sabía res... Bòn foy!, vos dich qu' una ja no sap á n' á qui ha de creure...

Ja es carreró fét de dònes ab còls grossíssimes, ò ab paneres d' ahont surt sa verdesca per baix de sa tapadora mal clòsa. Se fá gran día y ses tavèrnes y cafetinets se van omplint de desenfeynats. Allá se parla de tot as mateix temps, de sa política de la vila, de sa *sessió* que vé, ahont hey haurá renòu de segú, de s' esplet de figues, de sa falta d' aygo... Aquell fará aixó si l' apuran, *m' omprens*, perqu' ells encara no saben ab qui les han; aquell altre s' enfada perque sempre li ha agradat aná ab so cò demunt sa má y el senyó Tal li ha faltat y *vòl dí de qu'* ha de sebre qu' ha fét... Ja 's de rahó! S' oló

d' aygordent y de canya empèsta y es fum d' es tabach fa niguls sofocants. Arriban á no entendrershi. Es quatre senyós sèuen rodetjats d' ets arrendadós ò d' es que cercan bòna espatla. Estòls de jugadós de truch y flò, á moltes taules, d' en tant en tant prenen un *cafeti* per variá y fé bòna boca y tornan llavò agafá ses cartes; no saben jugá sensa crits y disputes y còps de núu que fan tremolá sa dèbil tauleta de pí. Truch! Retruch! Val nòu!...

Sa diligència arriba atapida; devallen es que venen de Ciutat d' arretglá *assuntos;* á vegades també en bota qualque extèrn y tot son curiositats, qui será? qui no será? A la fí tòcan les dotze y cadascú s' en va á ca-séua, ¡a sabeu, per no perdre sa costum...; lo de sempre, tant mateix ja no hey farêm res. Es sòl encara pica una miqueta; vaja, fa més temps de posarse á la fresca que d' altra cosa; ses muntanyes banyades de llum fan mal á la vista; quin vert més hermós es d' es pinás que cubreixen aquelles roques!; es sementés y ses pletes nedan dins aquella claró qu' enlluérna y anima; però per paga no fá un alê d' oratge.

Se fá gran día y ses pareyes d' enamorats surten á passetjá p' es carré ample y polsós d' es camí de Ciutat, van á *veure passá la gent* á cá sa tia ò sa padrina, á qualque carreró mal empedrat y plê d' encletxes ahont creix s' herba may trepitjada; vaja unes atlotes, María Santíssima!; y això qu' á mí no m' agradan tant ben enllestides, ab ses faldetes de flòs y es pentinat *coriós* y es volant fí, còm ab sa robeta de cada día, es *reflacos* véys féts una llástima, sa còua destrunyellada, y es capell de paya d' ala amplíssima que defènsa d' es sòl... Moltes còlles s' escampan p' es figuerals y sequés, d' ahont es vent dú renòus alegres de ballets y cantades.

Sòl pòst; tòcan Ave-Maríes; allá dalt, en es miradó de s' iglesieta, baix de sa creu mig tapada d' eura, hey fá un está de reys; sa claró aminva; d' es camps puja una oló més bòna...!; á n' es ponent una nigulada vermeya...; si no fós p' es moscarts que mos compareixen, sempre, á encesa de llums, d' es derrés penjoys de ses vinyes, podríam dí que som al cèl; però es moscarts pican com aguyes y deixan una coítja...! Y n' hi ha, vaja si n' hi ha!, que casi tapen la vista. Passa volant qualque rata-pinyada, que vòlta y vòlta, sensa mourerse casi d' es mateix llòch. La gent s' arreplega; la veuen vení de

demunt es pujolet, per tots es caminòys; á sopá s' ha dit. Es diumenge á véspre ses atlotes aiximateix festetjan, però no fins molt tart, perque cada día no es Nadal y s' en han d' aná á colgá dejorn, qu' el s' en demá es dia fané y... Oh Senyó!, elles no acabarían may, còm diuen ses véyes, però ja vendrá temps en que perdrán es delit... Y véam, això es lo qu' hey ha...!

Després tot queda callat; es que se retiren, escometen á n' es qu' encara sèuen en es portals: *bòn véspre*, ó *¿estau á la fresca?* Tota aquella gent se va adormint, però la vila pareix que vetla, vetla en mig d' es camps retirats, á sa claró d' es girant de lluna ò d' ets estels; ses casetes baixes conversén d' es seus anys, de lo qu' han vist y han sentit, tot una vida de travay rebut còm una benedicció de sa sòrt que purifica totes ses faltes y atura s' escampada de ses passions... Y sémpre igual... Aquell dilluns que neix, y es dimars, y ja tota sa setmana fins que mos trobêm á s' hora-baixa ditxós d' es dissapte, es poble casi desèrt...

No 's veritat qu' es hermós, molt hermós, un diumenge á la vila?

GABRIEL ALOMAR Y VILLALONGA.

Palma de Mallorca, 14 d' Octubre de 1893.

PRIMAVERA

POESÍA GUANYADORA DE LA FLOR NATURAL EN LOS JOCHS FLORALS D' ENGUANY, CELEBRATS PER LO «RAT-PENAT»

¡Canteu, poetes de la patria mía!
La primavera vé
aromes derramant y poesía:
Natura, que dormía,
es desperta d' abril al dols alé.

Ja reviuen les ninfes bullidores
del llach en lo cristall;
s' empli l' arbre de fulles parladores,
los aires d' aus cantores,
los horts de roses, y de llirs la vàll.

A la claror de l' auba matinera
refila 'l paixarell,
y la fulla suau de la morera
la oruga filanera
rosega pera fer daurat capell.

Lo cep en lo mallol gentil rebrota
fent góticbs camarins
en que Natura son enginy agota;
la lloma s' ompli tota
de la flayror dels centenaris pins.

Tot retorna y reviu: lo sol més pura
pareix donar sa llum,
y recobrant la terra sa hermosura,
envía vers l' altura
son misteriós y ubriacador perfum.

Lo llaurador esmola la corbella
qu' á juny té qu' empunyar;
y ab son vol desigual ve l' orenella
cercant en l' horta bella
de sos antichs amors l' antiga llar.

Ja son feixuch mantell l' ivern desgarra;
ja s' acosta 'l bon temps;
ja en les nits estrelades baix la parra,
s' escolta la guitarra
qu' ab ses notes «gemega y riu ensemps»

Ja ou la verge de nit la tendra queixa
Del constant aymador,
qu' ans d' allunyarse, enamorat, li deixa
enramada la reixa
de verda murta y perfumada flor.

En cel y terra es tanta la ventura
que apar que sonriu Deu,
á raudals enviantnos sa hermosura,
y una veu tendra y pura
pareix que á tots nos diu: ¡Canteu! ¡canteu!

¡Canteu, poetes de la patria mía!
Primavera ha arribat
vessant aromes, flors y poesía:
Natura que dormía
al suau bes d' abril ha despertat.

De vostre somni, com desperta ella,
despertéuvos també.
Un altra primavera hi ha tan bella,
y hermosa, com aquella:
ostenta 'ls mots de *Patria, Amor y Fe.*

¡Canteu la *Fe!* la lluminosa estrela
que amayna sa claror,
feu reviurer ab vostra cantigela;
que 'l dupte se rabela
y envoltalla lo mon negra tristor.

¡Canteu l' *Amor!* essencia de la vida,
emanació de Deu,
unich consol á l' ánima ferida,
ja de lluytar rendida.
¡Canteu, poetes, al *Amor*, canteu!

¡Canteu la *Patria!* que lo mon contemple
ses gestes y sos llors,
y als propis y als extranys donant eixemple,
en l' ara de son temple
depositeu les llires y los cors!

Canteu, canteu, y vostre cántich sía
consol del mon oprés:
que quant canten les aus, es que ve 'l día
y 'l Deu del cel envia
nous elements de vida y de progrés.

RAMON ANDREU CABRELLES

LA JOYA

POESÍA PREMIADA EN LOS JOCHS FLORALS DEL «RAT-PENAT» DE VALENCIA

«Bon fí va á tindre festa tan lloida:»
á veu en crit tothom, rient, pregona,
engrossant llarch estol que va á l' eixida
d' un poble que festeja á sa patrona.
«Bon fí va á tindre, sí: la carretera,
plena, llavors, d' animació y de vida,
coberta está de gent que ansiosa espera.
Los raigs d' un sol ardent de primavera
de costat van ferint la vall verdosa;
entant, que, allá, molt lluny, mitg apagada,
la lluna, porugosa,
s' aixeca misteriosa
cercant la llum del sol enamorada.
Lo suau ventíjol, de branca en branca,
alegre creua mormolant canturies
que de los arbres, al remoure, arranca;
y esparsix per l' ambient, ab sa ternesa,
lo perfum delitós de les foscuries
dels verts tarongerals qu' engrunsa y besa
Tot es vida y es llum; tot alegría:
lo cel lloix més blau, com si volguera
la festa presidir, puix no sabía
que 'l sol la presidía
parat casi al final de sa carrera.

Crits y rialles que lo vent s' emporta,
resonen per la vall y creuen l' horta,
sens un punt de repós ni de parada.
Si alguna pena ú té, pel goig voltada,
llavors hi sembla morta
y en lo més fons del cos jau oblidada.
Nengún rostre hi ha trist: bona taulada
se beu de regidors, en sa cadira
sentat quiscún; y dirigint la festa,
lo rector y l' alcalde, cara á cara;
l' ú rient ab sa risa dolsa, honesta;
l' altre, serio, empunyant la negra vara.
Ja l' hora al fí arribá: ja s' amontona
la gent, y de la taula en torn s' apreta:
l' avís dona l' alcalde, y la trompeta
crida á la justa que á la gent pregona.
Llavors, donsayna y tabalet, en l' hora,
llansen al vent sa grata melodía;
y entant que 'l tabalet, ple d' alegría,
ab son fort redoblar l' esprit alenta
y en les venes remou la sanch ardenta,
li respón la donsayna ab s' armonía,
que alegre riu y acongoixada plora.
Y mentres riu la gent, y alegre mira
al cim d' una verdosa y grossa canya,
estesa al vent y al sol que amant la banya,
la joya que á guanyar ansiós s' apresta
tot jove llaurador que amor inspira,
fá l' alcalde senyal pera la festa;
y montats en ses aqùes enflocades,
plens d' orgull y altivesa en que palpita
lo desitg de guanyar per sas amades
lo preciós mocador de bona pita,
apareixen, creuant la carretera,
com si del fons de terra s' aixecaren,
sis ó huit *caballers*, que á la carrera,
ab l' intent de guanyarla, se preparen.
Y es de vorels tan tiessos, tan airosos,
montats en pel sobre rosins fogosos,
sense més que un ramal, y en la dreta

cingladera vareta,
que pochs moments abans fou desfullada,
aguardar plens d' anhel, los ulls ansiosos.
la senyal de la eixida desitjada.
Atenció, sí; atenció: nengú respire:
á la una... á les dos...: calleu, gentola:
á les tres... Ja han eixit; ni 'l vent sospire.
¿Quí será aquell primer, que vá que vola?
¿Quí será?; no se 'l veu; furient se llansa
com forta ventolera,
y vola, més que corre, ab la esperansa
de ser lo vencedor de la carrera.
Darrera deixa á tots. La carretera
es curta pera ell: ja no l' alcansa
nengún competidor.—¡Bona fortuna!
Del modo que son aca l' espay creua,
bé pot dir que la joya es ja molt seua,
que ja no pot guanyarli altra nenguna...!
La carrera finí: l' aca primera,
guanyá ja la carrera,
y torna ben süada:
son jinet dú en la má roja bandera
que saluda la gent alborotada.
Lo jove llaurador, plé d' alegría,
mitg plorava y mitg ría;
y quan pogué arribar á la sitiada,
son triunfo proclamaren
y, al propi temps, li daren
la joya tan volguda y desitjada.
Y encaminantse á un rogle de fadrines,
hont, poruga y joliva, tendra, airosa,
hi havía una doncella tan hermosa,
que formaren son rostre roses fines,
ab l' ardenta mirada que amor troba,
quan la flama del cor per los ulls creua;
—Tin,—digué,—'l mocador: la joya es teua:
pera tú la guanyí d' amor en proba.

PERE BONET Y ALCANTARILLA

LA MORT DEL AUCELL

L' aucellet tot piulejant
ha caygut de dalt del arbre;
ha caygut damunt la neu
que cobreix tota la plana;
ningú sent lo seu cantar
que han fugit germans y pare,
han fugit camps á través
plens de goig y batent d' alas.

Lo seu feble piulejar
sembla 'l cant de l' anyoransa;
ell recorda 'ls jorns passats
que 's gronxava per las brancas
mentre 'l sol ardent d' Agost
tot besant son fi plomatge
li mostrava la blavor
del bell cel de la estiuada.

Arrupit sota un matoll
posa 'l cap dessota l' ala;
¡be 'n somía d' altres temps!
¡be 'n recorda de cantadas!

las més dolsas que ha sentit
las va apendre de sa mare
qui morí prop del niuet
hont son fill malalt restava.

Ni un aucell creua l' espay,
ni un llagart creua la plana,
ni aleteja un papalló,
ni una flor son cálzer bada;
l' esparver d' unglas d' acer
va xisclant per las montanyas;
solitut per tot arreu,
solitut que 'l cor esglaya.

Del serrat baxa l' hivern
espolsant sas robas albas,
tremoleja l' ucellet
no trobant hon ajocarse
y en va anyora 'l dols escalf
de son niu y de sa mare,
que per tot ovira neu,
com catifa de flors blancas.

Bequeteja 'l pobre aucell
s' estremeix y esten las alas;
sos ullets, abans tan vius,
se li entelan y s' apagan...
ha caygut un borralló,
l' ha besat ab bes que 'l glassa,
ha caygut damunt del mort
pera ferli de mortalla.

J. NOVELLAS DE MOLINS

LA FIGURANTA

L' art escénich ha fet, aquesta vegada més qu' altras, prodigis d' inspiració, de destresa, de magnificencias y de exquisitats.

La *Mágica* que 's representa té tant més ull-presa y extasiada la concurrencia qu' ompla y caldeja 'l Teatro, escorrentse per las avingudas com llach exuberant, quantas més son las brillants victorias qu' ella alcansa contra las trabas de lo natural; quant més vencedora va sortint de lo veritable ab sas combinacions de decorat, de colors, de llum y de tramoya enlluhernadors.

Escenas y cuadros—ideats ab una gramática y una mecánica pardas de primera forsa—donan ocasió á contrasts aparatosos y encisers.

Alló es un devassall de bruixería ben humorada, riallera com un salt de cascada en mitjdia de primavera, que cuyda marejar los sentits y ab ells la imaginació de la multitut.

Pobra Declamació y pobra Música!... Fan lo que en *argot* d' escenari se 'n diu *bolos*. Jugan paper més magre, més secundari que 'ls menors accidents escenográfichs. Ab prou feynas gosan dir que l' ánima sia seva.

Tinch l' honor de recomanar als autors de la obra—dramátich y musical—com duas amables víctimas generosament resignadas á quedarse ab la menor cantitat possible de personalitat.—Me guardaré prou de dir altre tant del *Mestre coreográfich* y d' altres *Mestres* intervinents en l' espectacle, menos vistosos qu' ell.—Que 'l lector los hi prenga en bé als dos aludits autors, més de lo que 'ls hi pren lo públich á qui fregeixen la sanch ab tiradas de versos, compassos d' espera y altres entorpiments. Lo públich no está per *romansos* ni está per *orgas*. Lo gra per ell es l' espectacle, y res més que l' espectacle. Lo demés, si no es palla, poch se n' hi falta.

Hurra al decorat, á la tramoya, al vestuari, á la profusió de llum-Drumont, de llum Bengala y de tota mena de llums sorprenents que poetisan pits escotats de ninfas, que la transparencia dels vels fa més sensuals; arropaments d' alimanyas representadas per homes, y escatas de bestiolas que recobreixen als baylets pantomímichs!

De vosaltres, oh elements inanimats, pero infundidors de vida estupenda; de vosaltres, bastidors, telons, bambolinas, aplichs, corriolas, etc., etc., que grinyoleu y fressejéu d' alegría al presentarvos y trasmudarvos d' improvís sense precedent lógich que ho expliqui, ni rahó natural que justificarho puga; de vosaltres, remensas de tants senyors, joyosos del vassallatje que 'ls hi presteu, trayent forsas de flaquesa y no protestant may contra 'l tramoyista y demés tirans, per no promoure un escándol d' aqueixa fera mansa que s' anomena públich; de vosaltres, oh plásticas creacions que mentíu y embusterejeu ab una gracia ultra-meridional: de vosaltres es avuy l' éxit grandiós, l' éxit fenomenal de la representació. Podeu ben alabárvosen.

Que l' espiritualisme independent fassi l' obsequi de callar, perque amohina, y... hurra altre cop á vosaltres, combinacions de la menor cantitat de vestit sobre la major cantitat y qualitat de formas excitants, que logreu convertir al gran concurs d' espectadors en babejant personificació del embadaliment!

Mercés á vosaltres, los gendres oblidan que tenen sogras; las mares carregadas de fillas cullidoras se senten aliviadas de sa missió social; del esperit dels acreedors se 'n va, per escotilló, la última enrabiada ab la desaparició, per igual sorpresa, dels petits destorbs del escenari, y fins en lo cor del pobre

cessant, qu' ha aprofitat las escurriallas de la darrera paga ó 'l producte del primer *sablazo* contra la butxaca d' un amich, dormiteja 'l rencor contra 'l principi d' autoritat qu' ha fet escarni d' una fulla de serveys exemplar: colecció d' efemérides y de diligencias que de res han servit á la víctima de la burocracia.

Las corrents eléctricas d' admiració y de pasme dominan, s' accentúan, creixen y subjugan debó-debó á grans y xichs, á ignorauts y discrets, á venturosos y desventurats.

La mágica va recorrent son triunfal camí, acallant las prosaicas y delmadoras miserias de la vida real.

Hurra altre cop y altres mil á la mágica barcelonina, que no desdíu per cap altra del mon!

*
* *

Los actors, en tals comedias, son poca cosa més que comparsas parlants.

Després dels senyors feudals invisibles, á que he aludit avans (pintor, maquinista, atrezzista, sastre, pirotécnich, ecétera,) l' héroe visible de la comedia de mágica es aqueixa colectivitat multi-forme y multi-colora que, dividida y subdividida en *típicas* especialitats se coneix ab lo genérich nom de *comparsería:* verdader mostruari de figuras oposadas, de procedencias heterogéneas, d' estats incongruents: antítesis complerta del Art, posada, en rara síntessis, al servey del Art mateix, més ó menos servidor, á sa vegada, de la Ciencia... de la Contaduría.

La comparsería es solució admirable d' un problema molt complexo: lo de convertir en elements artístich-personals á una colla de gent de vehinat; solució trovada al ínfim estipendi de dos ralets per barba... de comparsa.

Si l' ofici, fredament considerat, es deplorable pera 'ls homes, ¿qué no será pera las pobras donas?

La infelís comparsa ó figuranta sol esser un exemplar de desgracias inferidas ab ensenyament.

Sa propia debilitat natural—més notoria quant mes disfressada, y més trencadissa quant més salvaguardada per la respectabilitat de la figuració que se li ha confiat;—sa propia

debilitat, dich, en compte de ferla més interessant, la presenta més ridícula. Sos mancaments ó descuyts, com sas imperfeccions físicas, en lloch d' inspirar la fonda compassió que 's mereixen, promouhen lo riure y la *gran brometa* de tothom: més de la *tarregada* (lo públich de las galerías altas, en llenguatje teatral), que deuría serli més propicia, que dels concurrents á la platea.

No 'us dich res de quan, per un incident qualsevol, se posa en tota evidencia la mísera figuranta! Si la casi imperceptible ensopegada d' una persona que va per un carrer fa riure inmediatament als tranzeunts més compassius, qué no ha de produhir la ensopegada d' una persona que s' exhibeix en unas taulas pera ferho tot, tot... menos ensopegar!

Observéuho: la gent frívola esvalota, la menos lleugera xiula ó murmura, y las personas de sentiments casulans—las mateixas mares de familia «que se 'ls han criat tots» (fills y sentiments)—ni ajupint los caps y evocant ideas generosas, logran contenir panxons d' hilaritat bullanguera.

Una ensopegada de comparsa fa riure sempre... y fa riure molt.

*
* *

Las consideracions qu' antecedeixen, ab altras que suprimeixo en gracia á la brevetat, me las ha inspiradas ma heroína, Figuranta de tercera classe (si no n' hi ha de quarta), contractada de pochs dias ensá y colaboradora plástica en la obra *espatarrant* á que avans he aludit.

Pobra dona! No podía reunir, en menor y més malaguanyada modestia, las condicions que 's necessitan pera prosperar en un teatro: comensant per la de sa figura, massa esprimatxada y feble pera la perspectiva, y acabant per la de sos modals massa encongits y d' estar-per-casa.

Mes la demanadissa de donas, per part de la Empresa, havia sigut tanta y tan apremiant, que lo que calía era arreplegarne, per poch *presentables* que fossen.

Y ella s' hi allistá.

Per qué, als breus moments d' apareixer en escena vestida d' astre radiant en numerosa constelació, s' hi fixaren los

meus ulls? Per qué 'ls va atraure una dona que no tenía de particular sino 'l no tenirne res?

Al cap de poca estona de preguntarmho, vaig atinarhi.— Se semblava á alguna persona que, sens haverla vista ¡o may, me creya haverla vista, com en somnis, desde petit.

M' estava segut en las primeras filas de butacas. Doblant los lentes usuals, sense 'ls que no hi veig bé á tres passas, y clucant l' ull esquerra pera infundir més visualitat al dret, vaig poguer apreciarla.

Confesso que, de prompte, posantme alerta contra las mevas tendencias sentimentals y noveleras, vaig procurar y conseguir moderar molt los impulsos de las mevas simpatías en pró d' aquella comparsa triada soptadament per mí entre la munió de sas companyeras.

Vingué la escena culminant del acte segon; la comparsería en massa hagué de fer una evolució compromesa, y... ma predilecta Figuranta s' entrebancá, fluctuá y caygué de la mala manera que cauhen sempre las figurantas.

Tal fou la cayguda, que no solzament lo públich esclafí en riotas, sino que cap de las colegas de constelació pogué guardar la deguda serenitat sideral.

Ningú, de dins ni de fora l' escenari, ningú deixá de riure. Y tant de mala manera com la pobra havía caygut!

Fins la corculla del apuntador semblá presa de brutal riallera, y fins las *candilejas* semblaren traure dos dits de flama, per damunt de sos crestalls, y llengotejar sarcásticament.

Hi hagué un escándol curt, pero gros.

Los *dandys*, vulgo set-mesons grans, se contreyan de tant riure, mentres que las *pollitas* mastegavan los mocadors de batista, com si 'ls pasturessen, y 'ls papás y mamás, tot fentse 'ls severs, intercalavan ocurrencias mansas pera que durés lo bromejar d' ellas.

Alló fou un desfet de gresca: ¡tota á costa d' una dona infelís vestida de radiant estrella, tranzida de radiant vergonya! ¡Tota cara á cara d' una inofensiva é indefensa imatge del Criador—que diría en Robert Robert—d' origen, de costums y de sentiments ignorats: tan ignorats com agens, de segur, á las comoditats, al benestar, al confort dels mofetas implacables; obligada tal volta, tal volta forsada per la miseria més

dolorosa, á figurar en aquell escenari sumptuós, verdader oásis pe 'l públich, y pera ella calvari verdader!

¡Ah! Moltas bromas criminals fan passadoras y fins simpáticas las crueltats dels grans déspotas que afrontan la Historia y esgarrifan á la Humanitat... quan está per esgarrifarse.

* * *

¿A qué volerme acreditar de sant ó de privilegiat, en materia de sensatesa, negant que instintivament vaig riure també, á pesar de las simpatías que se m' elaboravan en favor de la víctima?

Vaig riure, sí, mal que 'm pesi, si bé me 'n entrá tot seguit un remordiment molt fort que 'm feu irritar contra mí y contra 'ls qui persistían deliberadament en la befa.

Avansada la representació, y dominant ab sos esclats magnífichs aquella ratxada general de bulla, de que 'n quedavan sols algunas rialletas escaduceras—ja seguidas del corresponent correctíu de xiuxiuheigs—vaig posarme sobre mí y vaig meditar sériament.

La desgracia de la Figuranta m' avivá piadosa curiositat.

Hauría preguntat á mos vehins de butaca si sabían alguna cosa de la desventurada, á no considerar, á més d' inoportuna y bon xich mansa, ineficás ma pregunta. Quan cap d' ells no n' articulava, ni tan solzament n' indicava res, senyal de que res ne sabían.

Resolt, donchs, á mantenirme en prudent reserva, comensá en mon fur intern un soliloqui, de qual bondat, de qual mansuetut eminentment cristiana encara me 'n envaneixo, y qual compendi de compendis fou lo següent:

Filla obrera.—Mare malalta.—Pare viciós.—Maltracte doméstich.—Abnegació desesperada.—Santedat en vida.

* * *

L' idealisme 'm vencé al últim, á despit de totas las mevas prevencions teóricas contra sa exageració fatal.

Aquell fluix de sentimentalitat, que hauría jo dominat prompte, á haver sigut menos bullanguera la burla y menos

forta la vergonya de la burlada, s' apoderá de mí, tiranisantme de mala manera.

Y no hi hagué més: terminada la representació de la comedia de mágica; finida l' apoteosis—quals magnificencias se reflectían en ma imaginació pera donar major intensitat al quadro de miseria d' hont se destacava, com una Dolorosa, la Figuranta,—vaig abandonar la platea y, empenyent d' assí d' allá, vaig arribar á la porta de sortida del escenari, esperant á aquella dona.

La imatge d' ella no se 'm separava de la memoria, ans bé s' hi aferrava més y més, y estava jo segur, seguríssim de que anava á reconéixerla despintada, desemperrucada, despolsada, desdaurada, desemplatayada, vestint lo trajo més vulgar y miserable del mon.

¡Cóm me vaig enganyar!

La comparsería, ab altra gent de taulas endins, eixía desenfrenada, com sempre, del interior del escenari, rihent y tabolejant encara casi tota ab lo recort de la cayguda de la Figuranta.

Una de las tungadas de galifardeus, més esbojarrada que las altras, topá contra mí y 'm feu caure 'ls lentes y me 'ls trencá.

Encara que 'l temps m' ho hagués consentit, era impossible substituhirlos per altres, perque, en aquella hora de nit, totas las botigas dels óptichs estavan tancadas.

Tinguí que resignarme, donchs, á véurehi á mitjas y ab aquella gran turbació en la visualitat que produheix, sobre tot de moment, la falta del auxiliar indispensable.

Y succehí que la Figuranta degué passar confosa ab la turba-multa de gent de teatro sense que jo la esmentés.

*
* *

May m' he planyut tant com me vaig planyer llavoras d' esser curt de vista. Vaig passar una enrabiada que m' agitá 'ls nervis de mal modo, y durant llarga estona me feu sentir corrents de fret calentíssim.

Semblávam que la fatalitat havía volgut barrarme la porta

d' una obra grandiosa de caritat y de regeneració, no d' una, sino de moltas familias desditxadas.

Com si jo hagués vist per clar lo que las circunstancias m' aconsellarían y 'm permetrían efectuar; com si 's tractés, no d' una dona, sino de tota una classe social, y com si 'ls medis meus fossen de magnat capás de realisar projectes de gran trascendencia, aquell contratemps me posá frenétich, segons ja he dit, sense que atenués ma ira l' anársem despertant y punxantme la realitat de las cosas, qu' era una realitat de dos graus sota zero.

Aqueixa realitat devía dirme en alta veu—y á mitja veu anava diguentmho ja:—«¡Pénsa, socialista intermitent, humanitarista escaducer, miope infortunat, pénsa que, al cap y á la fí, tu ets en lo mon lo mateix que ta predilecta en l' escenari: comparsa y res més que comparsa que, quan ensopegas y caus (sobre tot quan caus) fas riure molt, lo mateix qu' ella, donant també pábul á interminables bullas; y pénsa, sí, pénsa que 'ls companys—ab raras excepcions—no son pas los darrers en xalarshi comentantlas, perque, finalment, son ells també—ab excepcions raríssimas—companys de la comparsería social en que estás ficat.»

Tot aixó va anar diguentme la realitat de ma situació, mes no m' assossegá. Lo privat es tant més desitjat quanta major es la privació.

Quan la porta, com rierada que s' estronca, hagué acabat d' enjegar comparsería; quan ni escurriallas n' eixiren ja y vaig haverme ben saciat de desengany, me 'n aní cap á casa sentintme congestionat lo cap, no obstant la fredor de la temperatura.

Me semblava com si m' haguessen secuestrat algú de la meva familia, anunciantme que anavan á torturarlo perque jo no tenía ab qué pagarne inmediatament lo rescat.

Crech que no podía pegármelas gayre més fortas.

*
* *

¡Quín gran talent práctich tenía 'l primer que aconsellá consultar ab lo coixí!

¡Quánts y quánts disgustos que de primera intenció conceptuém irreparables, son com los desespers estridents de

molts y molts viudos que, en compte d' excitar compassió fonda, fan somriure perque se 'n preveu lo somrihent desenllás d' unas segonas nupcias... no massa remotas!...

A pesar de que las representacions de la *Mágica* duraren molts dias, y jo no sabía ni gosava practicar altras averiguacions respecte á la Figuranta que la de concorrer al Teatro, sols vaig anarhi espontáneament un altre dia. L' endemá d' aquest, per dissimular y atenuar en ma conciencia la meva volubilitat, vaig tornarhi, y... prou.

Tota aquella fuga de redemptor social no resistí ni un tercer dia de prova.

No vejent á la *meva* Figuranta, vaig ferme la cómoda illusió de creure que la Empresa la havía despedida per funesta als seus interessos, prevenint nous esvalots.

Y aliviat d' aquell pes de socialisme romántich, que jo mateix m' havía carregat á gratscient, vaig resignarme á filosofar moralment sobre la meva inconsecuencia absolentmen en la següent forma:

De moltas donas desgraciadas, especialment quan un sab de cert que han caygut (y basta, pera saberho de cert, l' haverlas vist caure una vegada), val més, peró molt més, en tésis general, conservarne infundada compassió, que voler fundar aquésta en insidiosas averiguacions que casi sempre resultan malaguanyadas.

Ara planyo á la Figuranta, perque ¡pobreta! la miro simpáticament idealisada per la meva conmiseració.

Y ampliant, generalisant, continúo:

¡Quántas figurantas, de dintre y fora de la escena teatral, planyo avuy que potser no planyería si hagués persistit en ma inquisitoria... y en altras inquisitorias á que, abans y després de las referidas escenas, m' he sentit impulsat!

¡Benehidas las empentas de la comparsería que fan trencar uns lentes á temps!

Val més no véurehi prou, que exposarse á véurehi massa.

Més curt:

Val més quedarse sense vidres en los lentes que sense il-lusions en la vida.

J. RIERA Y BERTRÁN.

AMOR FILIAL

Poesía premiada en los Jochs Florals del «Rat-Penat» de Valencia.

De porta en porta va la nineta,
tota cansada, tota desfeta,
de tant de correr assí y enllá;
petita alforja dú en la má dreta
pera guardarlin á sa mareta
lo tros de pá.

Dos anys li manca son pobre pare:
son, ensoletes, ella y sa mare,
qu' está privada de temps darrer;
y com no tenen qui les ampare,
avans que l' auba lo cel aclare,
surt al carrer.

Vá ab peus descalsos la malhaurada:
tota la roba dú apedasada,
plena de trossos de mil colors;
pero la porta tan ben posada,
que al que la mira sembla una fada
qu' ix entre flors.

Es sa mirada dolsa, engisera;
sa veu tan pura, tan falaguera,
com la canturia del rossinyol;
ses dents son blanca flor de perera,
y es més daurada sa cabellera
qu' un raig de sol.

Sembla á les palmes en lo aixerida:
es tan hermosa, y es tan garrida,
que quant allarga, per acaptar,
sa má giqueta, blanca y polida,
de coses bones la veu reblida
sense parar.

Ella arreplega coca ensucrada;
li donen trossos de cansalada,
pá, xocolate, panses, dinés,
y algun fruyta, verda ó tacada;
mes, així estiga de fam pasada,
no toca rés.

No dú á sos llavis ni un mos de coca
(per més que de aigua s' ompli sa boca
mirant la alforja quant se vá omplint.)
Si en lo rellotje lo mitjorn toca,
com les becades corren á joca,
s' en vá fugint.

Creua les llargues sendes del horta
com si fos ploma que 'l vent s' emporta,
per acurtarne més lo camí:
y quant arriba junt á la porta,
crida ab veu dolsa, lleugera y forta:
«¡Ja estich assí!»

Dintre 'l estudi fícase apresa:
veu á sa mare que plora y resa
perque baldada closa allí está:
llavors s' acosta y 'l seu front besa;
per consolarla de sa tristesa,
¿qué no fará?

Fentne coratje, somriu la nina;
les máns li agarra y esclata aixina:
«¡Mareta meua, tingam fe en Deu,
que á ningú manca sa má divina!
¡Ja puch cuydarvos! ¡Ja soch fadrina!
¡Qué més voleu!»

Mentres li parla, lo coixí estova,
sobre ell l' adressa; puja la roba
que del llit penja sense parar;
y quant ja llesta sa mare 's troba,
sobre una blanca posteta nova
li dú el menjar.

Si la malalta péndrel refusa,
la nina sembla trista y confusa,
diu que no pega ni un mos tampoch:
y sols valentse d' aqueixa escusa,
á la velleta per fí empapusa
poquet á poch.

Si riny sa mare, sofreix y calla;
may ses respostes pasen de ralla
aixís reglote de fel son cor:
com una negra, corre y treballa:
cobrix ses penes tendra rialla
que sembla al plor.

Tot, si es pera ella, li pareix massa;
les nits senseres en vetlla passa,
les medecines portantli al llit.
A ses tendreses no posa tasa,
y en foch puríssim d' amor s' abrasa
son tendre pit.

Mes ¡ay! ¡quán prompte la nina hermosa
que 'n mitj les penes, es tan ditjosa,
vestirá pobre negre brial!
Li ha ohit al metje, tota plorosa,
que á sa mareta lo mal destrossa,
la mata el mal.

Desde aquell' hora, la desditjada
no més sanglota, y ab veu nugada
diu, ajuntantne les máns en creu:
«¡Senyor, matéume, sì així us agrada;
pero que vixca la mare aimada
de lo cor meu!»

De Deu la justa mortal sentencia
té que cumplirse; no pot la ciencia
de la foscuria trencar lo vel:
compadeixcuda la Omnipotencia
de tantes penes, en sa clemencia
se la endú al cel!

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

En lo fossar del poble, agenollada
junt al tronch d' un ciprer, que altiu s' aixeca,
la petita orfaneta malaurada,
la de engisera y celestial mirada,
transida de dolor, plora y gemeca.

Fervorosa pregaria á Deu envia,
que al cel s' empuja com perfum de rosa
quant lo capoll esclata al rompre el dia;
mentres reblix ab dolsa melengia
de llágrimes y flors aquella fossa.

ANTONI PALANCA Y HUESO

LA DONA VALENCIANA

Poesía premiada en los Jochs Florals celebrats enguany pel «Rat-Penat» de Valencia.

Tal com guarda la mar la perla fina;
tal com guarden los horts lo pur gesmil;
y l' ample cel la estela matutina,
y aures que engisen lo flairós abril,
Valencia, lo verger de los poetes,
de Espanya orgull y de lo mon tresor,
com estol de porugues colometes,
guarda ses filles que cría l' amor.

Jo vullch cantarte, oh dona valenciana,
regal de propis y de estranys plaher;
matrona grega, emperatriu romana,
hurí del moro, verge del guerrer;
llauradora, rublerta de hermosures,
burguesa, esclava del honrós treball,
dama gentil, que noble en ses altures,
del pobre es mare, de la fe mirall.

Jo vullch cantarte; en ma infantesa fores
mare amorosa que aixugá mon plor;
mestra de la oració per moltes hores;
bressol puríssim que 'm doná calor;
y en esta juventut que encara alena
ab ilusions acariciant mon pít,
eres ma inspiració pura y serena,
eres lo cel, la vida, l' infinit.

¡Cóm el vóret me plau! ¡Cóm de la llira
broten los himnes al mirarte á tú!
notas del cor que per tos ulls sospira
y que enjamay acariciá ningú;
raudal de llum que tanca les tenebres,
brisa que fa esclatar la tendra flor,
es lo meu cant quant mire tes palpebres,
sagrari etern del inmortal amor.

Doncella enamorada, sempre pura,
com tórtola que entona sos arrulls,
al promés encantat ab sa hermosura,
li dona al ser que assoma per sos ulls;
y ab son mitg-riure, de reyal princesa,
esclau lo teu de sa passió ideal
quant en sos llavis de clavell y fresa
brota lo sí de ditja celestial.

Esposa tendra, en l' esperit que adora,
lluix tranquil l' amor ja satisfet;
de la casa y la llar reyna y senyora,
té de la vida lo profón secret,
y lo mateix per lo dolor marsida
sofrix sa creu y al estrenyerla riu,
que enamorada á lo plaher convida
com aucelleta al fabricar lo niu.

Mira, ¡qué gran es ella! ¡Qué amorosa!
¡Cóm acarona lo petit infant!
¡Cóm l' adormix, sofrida y carinyosa,
y el plor ofega ab son dolsíssim cant!
¡Cóm, ja creixcent, en vorel se recrea!

¡Cóm lo forma patrici, honrat, valent,
inculcantli en lo cor, de Deu la idea,
donantli de lo gran lo pensament!

Flor que rebrota en nostra vega aimada,
rosa escullida entre espanyoles flors;
per Ausies y per Roig ensemps cantada,
que cantarán trovaires venidors;
ramell que brota etern, inacabable;
pera el cual l' horisont es sempre estret,
y té per trench gegant y formidable
la branca colosal del Micalet!

De lo palau á la cabanya estreta
reviu la ditja per ahon vá son peu;
y guardada en sa blanca barraqueta,
com perla en conja la conserva Deu.
Artesana, graciosa, vá llaujera
al costat de lo nuvi apassionat,
y quant jafen les lloses de la acera,
pareix que exale pompa y magestat.

Peixcadera morena, junt les ones,
l' arena d' or apreta en los peus nús;
lo sol la envía relluhents corones
y ou de la mar lo marmolar confús.
Filanera de sedes estimades,
entre los dits de nacre y de gesmil
ella estira les fibres més prehades
y dona enveja lo insensible fil.

¡Oh dona valenciana! ¡llum gotjosa!
¡Brussola y guía de los cors nafrats!
Tú, que tens com á mare carinyosa
la Verge dels pobrets desamparats,
puix fores en ma vida fe y templansa
puix fores mos amors y mos arrulls,
jo pregue á Deu com única esperansa
que sigues tú la que me tanque els ulls.

JOSEPH MARÍA DE LA TORRE.